

Gyöngyszemek
25. Hit és/vagy...? (Róm 3,28)

Minden nem római katolikus kereszténynek megdobbán a szíve ennél a szép igeversnél: lám, így is van, hit teszi az embert igazzá az Isten előtt. A hithű római katolikus pedig összeráncolt homlokkal veszi tudomásul, hogy ez csak az igazság egyik fele, mert a hithez cselekedetek is tartoznak, s csak így igazulunk meg. De hogy csak még tovább bonyolítsuk a kérdést, említsük meg azt az evangélikus lelkészt, aki a hit által való megigazulásról írta doktori munkáját. Ehhez sorban kérdezte meg gyülekezete tagjait, s megrökönyödve állapította meg, hogy ezzel a tantétellel azok mit sem tudtak kezdeni. Ugyanakkor találkoztunk már olyan római katolikusokkal, akik szinte irigykedve mondták, hogy milyen jó nekünk, mert csupán hinnünk kell és másra nincs szükségünk.

Hogy itt alapvető tévedések vannak, azt nem kell külön hangsúlyoznunk. Tud-e segíteni ebben a zűrzavarban Pál apostolnak ez a mondata?

1.

Abból kell kiindulnunk, hogy Pál levelének ebben a szakaszában elsősorban zsidó testvéreivel vitázik. A korabeli zsidóságban jelentős irányzatok gondolták és tanították azt, hogy Istennel amolyan adok-veszek viszonyt kell ápolni. Túlzóiokról tudunk, akik naponként vezettek könyvet arról, hogy melyik isteni törvényt tartották be és ezzel szinte kötelezni akarták Istent arra, hogy azt hálálja meg nekik, – nem csupán bocsánatban, de anyagiakban és hivatásukban is. Úgy gondolták, hogy Istennel kölcsönösen tartoznak egymásnak. Ez ellen tiltakozott az apostol és ezt a gondolkodást nem csak Istenre, de magára nézve is méltatlannak és megalázónak tekintette. Nem lehet Istent a kupec szintjére lehozni, csak azért, hogy mi emberek a saját teljesítményünkkel dicsekedhessünk.

Mielőtt most kellőképpen botránkoznánk, ajánlatos, hogy előbb söpörjünk a saját házunk táján. Olyan családi és társadalmi közegben nőttem fel, amelyből távolról sem hiányzott ez a szemléletmód. Úgy gondoltuk, hogy Isten a mi szerető mennyei Atyánk, ahogy azt Jézus tanította. De – és ezt már mi tettük hozzá – ezt ki is kell érdemelni. Tisztességgel és becsületes életvitellel. Ehhez tartozott a becsületes munkavégzés, az állampolgári kötelességek teljesítése csakúgy, ahogy az imádkozás, az adakozás és a templomba járás. Nem csoda, ha egy német kutató ezt a gondolkodást a kapitalizmus bölcsőjének nevezte: végezd tisztességgel a napi munkádat és vasárnap menj el a templomba, hogy hálát adj érte Istennek. Isten figyel téged és mintegy áldását adja anyagilag is jó előmeneteledre. S még akkor is, ha mi ezt így nem is valljuk, nem szabadulunk annak gyanújától, hogy mi is – tudattalanul – valamiféle kupeckodást úzunk Istennel.

Félreértést kell itt tisztáznunk. Bár Isten művelésre, tehát a teremtést fenntartó ténykedésre teremtett bennünket, s ettől a ténykedésünktől tette függővé a teremtett világ normális életét, de ezért nem jár külön fizetség. Ezt világosan kifejtette Jézus az egyik példázatában. A mezőről hazajövő szolga otthon még előbb az urát kell ellássa, s csak aztán saját magát. Ez kötelessége, anélkül, hogy gazdája ezt a ténykedését különösen is méltányolná, netán megfizetné. Amikor ugyanis őt mostani gazdája megvásárolta, már akkor fizetett érte, anélkül, hogy ő már bármit is teljesített volna. Az üzenet világos: Isten nagy árat fizetett, amikor a fiát küldte hozzánk és gyermekeivé fogadott. Isten szeretetének ez a megnyilvánulása a feltétele Vele való kapcsolatunknak és nem a mi teljesítményünk és szolgálatunk. Valahogy ezt akarja Pál itt kifejezni, hogy Isten a Jézusért fogad el bennünket igaznak és nem a szorgalmas kötelességteljesítésünk okán.

Egy másik félreértésnek is ugyancsak az Istennel kereskedni akarás az oka. Tévedés lenne azt gondolni, hogy itt egyszerűen valami logikus megoldás kínálkoznék. Már csak azért sem, mert hogy Isten fia áldozatával vásárolt meg bennünket, az nem belátás, hanem hit kérdése. Hinnem kell, hogy Isten létezik, hogy Jézus áldozata nélkül elveszett volna a világ és hogy az ő áldozata az én egyetlen mentségem. Római levelében Pál ezt Ábrahám alakján szeretné példázni. Istennek nagy terve volt Ábrahámmal, bár nála már semmi feltétele nem volt meg a megvalósulásának. Isten azonban, ennek ellenére, ígéretet tett neki. Ábrahámnak nem maradt más hátra, mint hogy ezt készpénznek fogadja el. Ezért – írja Pál – mivel „hitt Ábrahám az Istennek és Isten ezt számította be igazságul“ (Rm 4,3).

Igen, a hit az egyedül helyes magatartásunk Isten előtt. Ha ez hiányzik, mindent fővényre, homokra építettünk, amit a legelső vihar kíméletlenül elsodor. Ábrahám is legfeljebb nagyot nevetetett volna (akár felesége, Sára), amikor Isten azt ígérte neki, hogy sok nép atyjává teszi, pedig ő jövődjö nemzedékek biztosítására már képtelen volt. Ám ő mégsem a saját tehetetlensége fölött lamentált, hanem az isteni ígéretekbe kapaszkodott: hitet „kölcsonzött“ a lehető beteljesedésnek. Istennek adok igazat, s amikor én hiszek, a garanciát ettől az ígértől várom. Ilyen értelemben igaza van a római katolikus testvérnek: csupán hinnünk kell a megigazulásért.

Ábrahám nem csalódott, karjára vehette a megígért fiát. Isten azonban még egy további próbára tette. Elrendelte, hogy a várva-várt egyszülöttet ne tartsa meg magának, hanem áldozza oda neki. Bár itt a mi logikánk kézzel-lábbal tiltakozik, meg kell hagynunk, hogy Isten végzéseibe nem mindig van olyan betekintésünk, amely a mi gondolkodásunkkal kompatibilis lenne. De éppen ezen a ponton vár bennünket újabb meglepetés. Isten mintegy „visszakéri“ a fiút és Ábrahám nem tehet mást, mint itt se vonja kétségbe Isten jogát és igazát. Hogy is van ez? Ha elfogadtuk a jót, nem kellene-e a rosszat is zúgolódás nélkül elfogadni? – ahogy azt logikánk diktálná.

De itt nem erről van szó, hanem a hit és engedelmesség egymáshoz való viszonyáról. Ábrahám hitt az ígéreteknek, most pedig Isten az engedelmességre szólította föl. Föl is ment a megadott hegyre, nehogy engedetlenségével okozzon bajt. Mi úgy látjuk, hogy ez ugyan két különböző lépés, de mégis összetartozik: Ábrahámot a hite tette készvé az engedelmességre. Itt nincs igaza a bennünket olyan kedvezően megítélő testvérnek. Hiszünk, s ez a megigazulásunkat jelenti. Azt is mondhatnánk, hogy összhangban vagyunk Istennel. Ám Istennek nem csak parancsai vannak, hanem annak elvárása is, hogy teljesítjük is azokat. Ha visszakérte az adottat, az engedetlenség bűnét követte volna el Ábrahám, ha ezt megtagadja.

Ezt keverte össze Jakab apostol is, amikor azzal érvelt, hogy Ábrahám fia feláldozásával lett volna összhangban Istennel: „Ábrahám a mi atyánk nem cselekedetektől igazult meg, felvivén Izsákot...“ (Jak 2,21). Hát nem, mert csak mivel hitt, volt kész az apa számára legkegyetlenebb áldozatot is elvégezni. Ez a hite nyert jutalmat abban, hogy egyszem fiát mégsem kellett elveszítenie. Tegyük tehát különbséget a kettő között: Isten tetszésével találkozik, ha ígéréteiben h i s z ü n k . Ez tesz igazzá az ő szemében. Ez a hitünk indít az isteni akarat, a jó cselekvésére, amivel k ö t e l e s e k vagyunk. De itt is leselkedik a kísértő: szeretné, ha mi ezt a két összetartozó lépést teljesen elválasztanánk egymástól. De akkor ott állnánk kiszolgáltatottan a m e d ő hitnek, amely eleve nem hit már és hajszoInánk magunkat a még nagyobb teljesítményekre, amit Isten biztosan nem vár el tőlünk. Jótetteink hitünk következményei és nem Istennek elszámolásra benyújtandó számlák, hanem a hívő szív hálás gyümölcsei. Mert a jó fát gyümölcseiről lehet igazán megismerni. Ámen.